

Kulturhistorisk rapport for udgravning af SIM 12/2012 Balle Nørremark III

Journalnummer: SIM 12/2012

Sted: Balle Nørremark III

SB Stednummer: 130301-162

KUAS j.nr.: 2012-7.24.02/SIM-0015

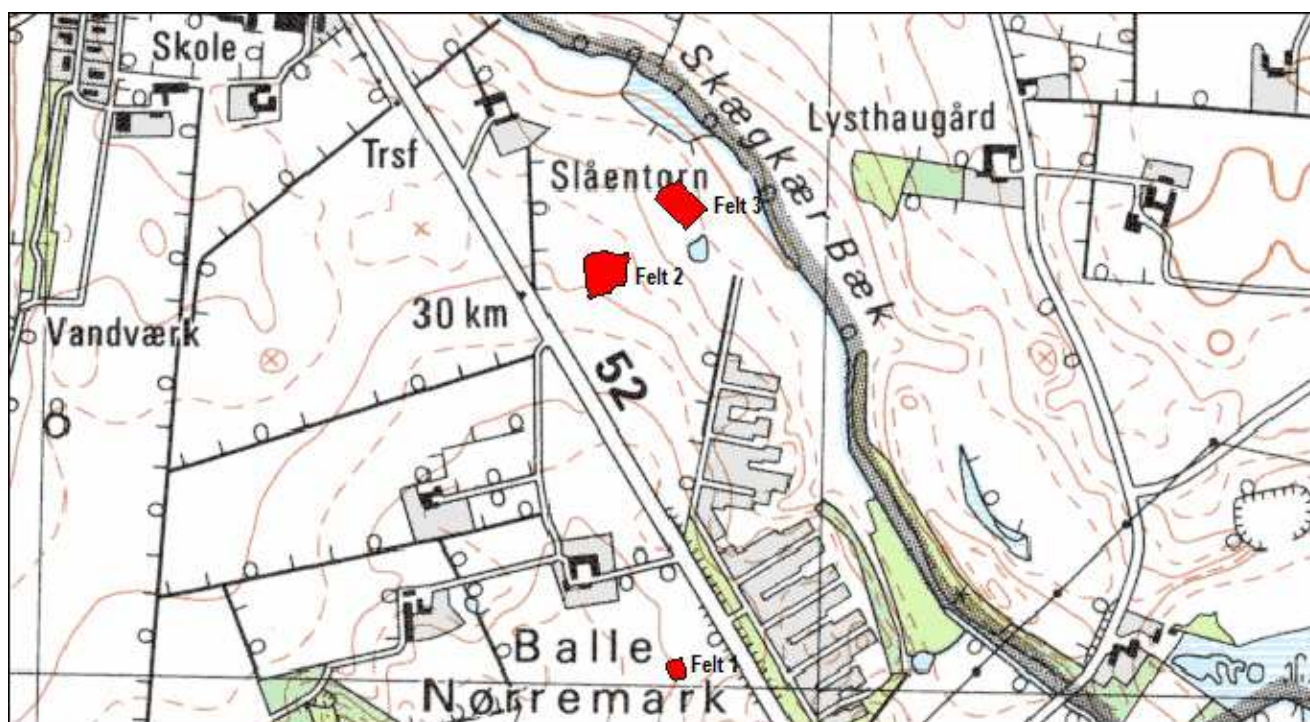
Matr. nr.: 17a, 11b

Ejerlav: Balle, Balle By

Sogn: Balle

Herred: Hids

Gl. Amt: Viborg

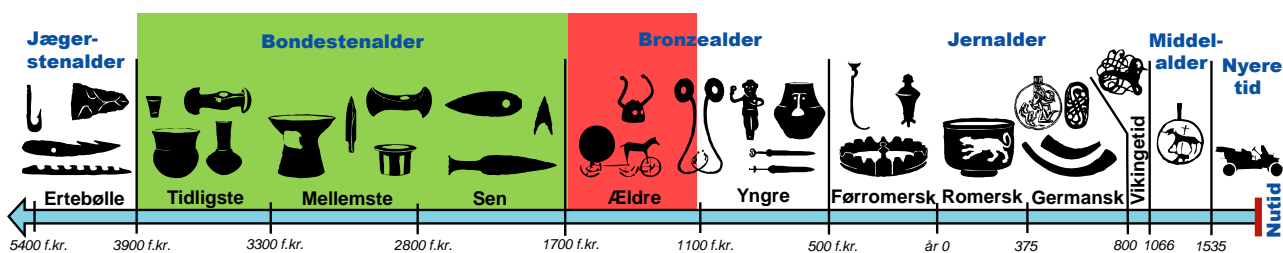
På ovenstående kort er udgravningsfelterne vist med rødt. Baggrundskortet er stillet til rådighed af KMS.

Resume: Under udgravningen af Balle Nørremark III fremkom i alt tre hustomter, hvoraf den ene er i to faser, alle daterende til ældre bronzealder, samt en mulig hustomt, der sandsynligvis skal dateres til neolitikum. Desuden fremkom flere kogestensgruber og gruber generelt. Der er generelt ikke fundet særlig mange genstande, kun enkelte lerkarsskår, enkelte slagsten og enkelte stykker behugget flint.

Indholdsfortegnelse

Indhold

Indledning.....	3
Undersøgelsens resultater	3
Topografi	5
Fortidsmindelandskabet.....	6
Udgravningsdata.....	6
Metode	6
Fremtidigt arbejde.....	6

Tidslinje med de identificerede perioder. Med rødt er fremhævet primærdateringen af anlægssporene og fundmaterialet fra SIM 12/202 Balle Nørremark III. Med grønt er fremhævet sekundær datering.

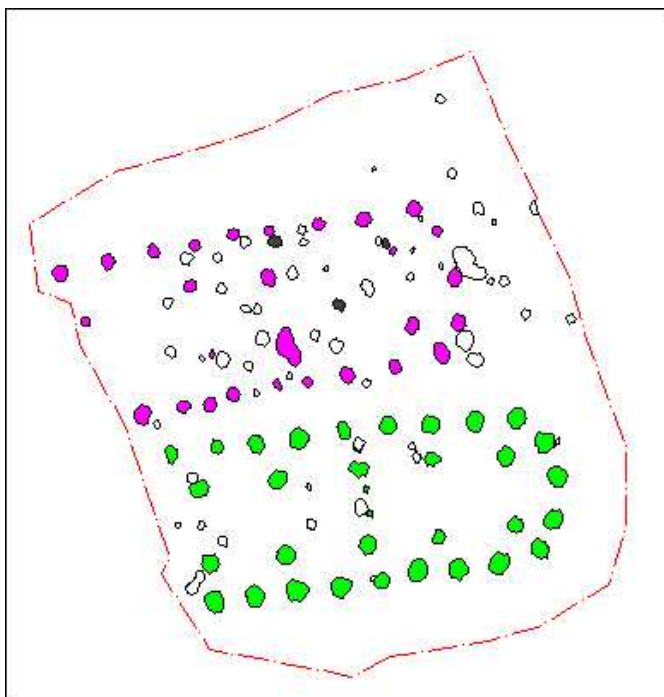
Indledning

Sagen er opstået i forbindelse med arbejdet på den kommende motorvejsstrækning mellem Låsby og Funder, hvor Silkeborg Kulturhistoriske Museum tidligere har prøvegravet området og udpeget tre mindre områder til nærmere undersøgelse ved en udgravning.

Udgifterne til disse undersøgelser påhviler ifølge museumsloven §26 stk. 2 og §27 stk. 4 bygherre, Vejdirektoratet, Thomas Helsteds Vej 11, 8660 Skanderborg. Al korrespondance er ført mellem museumsinspektør Peter Mohr Christensen, Silkeborg Kulturhistoriske Museum og Kenneth Holme Poulsen, Vejdirektoratet.

Undersøgelsens resultater

På baggrund af prøvegravningsresultaterne blev tre mindre arealer på i alt knap 8000 kvm udpeget til nærmere undersøgelse. I forbindelse med udgravningen er der fremkommet tre 3skibede hustomter, et muligt 2skibet hustomt, adskillige kogestensgruber, flere gruber samt flere spredte stolpehuller. De få genstande, der er fundet stammer fra stolpehuller i huskonstruktionerne, samt fra to gruber. Der er fundet lidt keramik, slagsten og forarbejdet flint. Samlet set peger konstruktionerne på en primær datering til ældre bronzealder, 1800-1100 f.Kr. Enkelte af anlæggene skal dog muligvis dateres tilbage til mellem-/senneolitikum, 2800-1800 f.Kr. mens andre anlæg også kan være fra yngre bronzealder eller jernalderen, 1100 f.Kr. - 400 e.Kr.

Figur 1. Felt 1. A1000 er markeret med lille, A1001 er markeret med grøn og kogestensgruberne er markeret med mørkegrå.

I Felt 1, se figur 1, er der undersøgt østenden af to hustomter, A1000 og A1001, daterende til ældre bronzealder, 1800-1100 f.Kr. Kun husenes østlige del kunne undersøges, da den vestlige del ligger uden for motorvejstracéet.

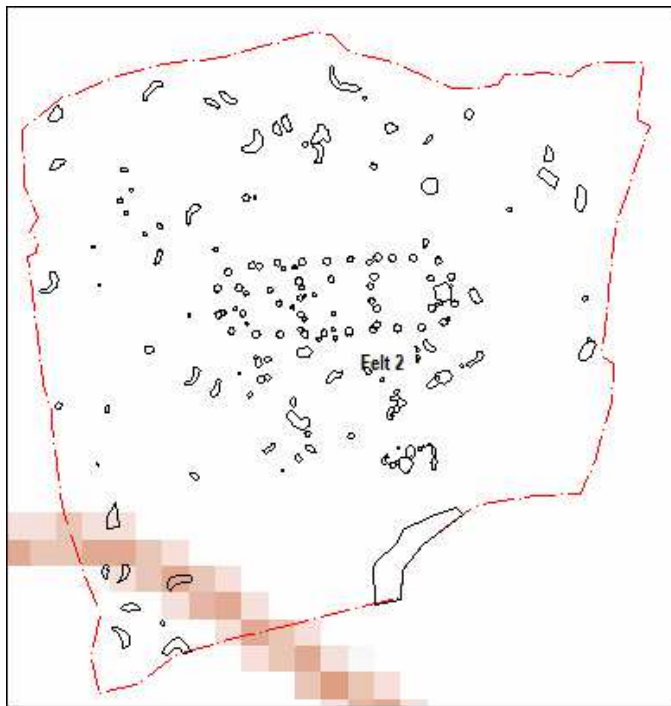
Af A1000 er der undersøgt knap 18 meter. Huset er 7,5 meter bredt. Der er bevaret syv tagbærende stolper, hvoraf de seks danner tre sæt tagbærende stolper. I den sydligste tagbærende stolpe fra det østligste sæt er der indsamlet en slagsten, X6.

Mellem de to østligste sæt tagbærende stolper er der registreret tre kogestensgruber. Det er ikke unormalt at finde kogestensgruber i østenden af hustomter fra denne periode. I den sydligste tagbærende stolpe fra det østligste sæt er der indsamlet en slagsten, X6.

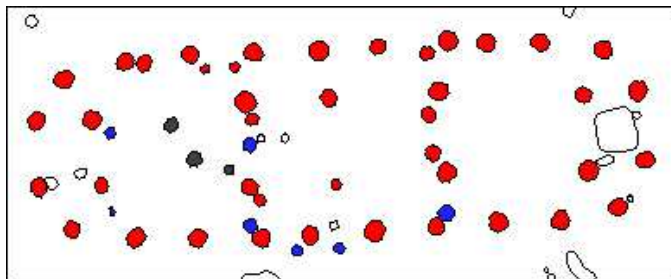
Mellem de to østligste sæt tagbærende stolper er der registreret tre kogestensgruber. Det er ikke unormalt at finde kogestensgruber i østenden af hustomter fra denne periode.

Af A1001 er der undersøgt ca. 18,5 meter. Huset er knap 8 meter bredt. Der er bevaret fem sæt tagbærende stolper. Mellem det midterste sæt tagbærende stolper er der registreret stolper fra en indvendig dør. I det sydligste af disse to stolpehuller er der indsamlet lerkarsskår X7.

For en nærmere datering er der taget jordprøver fra fire stolpehuller med forkullet materiale fra A1000 og seks jordprøver med forkullet materiale fra A1001. På denne måde er det søgt at sikre materiale, der kan muliggøre, at der kan blive lavet C14-datering på husene.

Figur 2. Felt 2. Midt i feltet ligger A1002 og A1003 med spredte anlæg rundt ud omkring.

Figur 3. A1002 er markeret med rødt, A1003 er markeret med blå og kogestensgruberne er markeret med mørkegråt.

registreret endnu en tagbærende stolpe, dog uden at den anden stolpe fra det tagbærende sæt er fundet. Som det fremgår af figur 3 er der ikke nærst så mange detaljer bevaret fra A1003, som der er fra A1002.

Ligesom ved husene i Felt 1 er der også taget jordprøver fra A1002 og A1003. Fra A1002 er der taget 15 jordprøver fra stolpehuller med forkullet materiale. Der er taget prøver fra dørstolperne både fra indgangen til huset, samt fra den indvendige dør. De øvrige jordprøver er taget fra stolpeaftryk i væg- og tagbærendestolper. Der er taget jordprøver fra de to indgangs stolper i A1003. På denne måde er det søgt at sikre materiale, der kan muliggøre, at der kan blive lavet C14-datering på husene.

I Felt 2, se figur 2, er der undersøgt et meget velbevaret hustomt, A1002, dateret til ældre bronzealder, 1800-1100 f.Kr. Delvist overlappende med A1002 er der undersøgt et noget mindre velbevaret hustomt, A1003, der sandsynligvis er en anden fase af byggeriet, se figur 3.

A1002 er 23 meter langt og knap 7,5 meter bredt. Som det fremgår af figur 3 er der bevaret flere detaljer af husets konstruktion. Der er bevaret fem sæt tagbærende stolper, dørstolper fra en indgangsdør i nordvestenden af huset, en indvendig dør mellem de tagbærende stolper mellem det andet sæt tagbærende stolper fra øst samt rester af en mulig vægkonstruktion ved det andet sæt tagbærende stolper fra vest. Ligesom i A1000 er der fundet en slagsten,

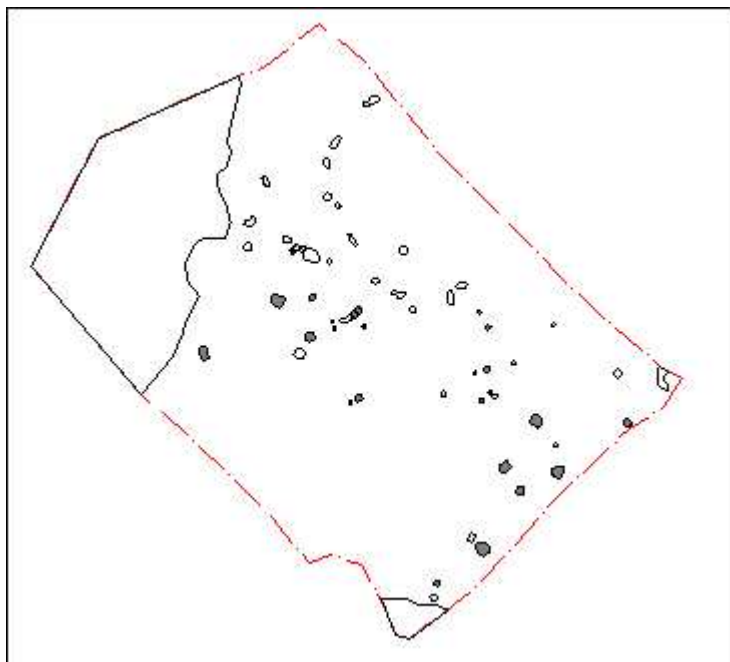
X32, i den sydligste tagbærende stolpe fra det østligste sæt. I det vestligste stolpehul fra husets indgang er der registreret et lille lerkarsskår, X33.

Mellem de to vestligste sæt tagbærende stolper er der registreret tre kogestensgruber.

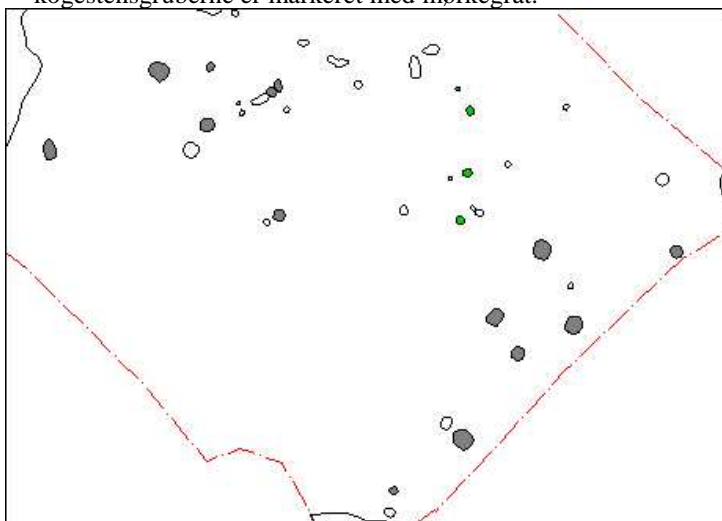
I vestenden af A1002 er der registreret to sæt tagbærende stolper, der indgår i

konstruktionen A1003. Umiddelbart syd for den sydlige væg i A1002 er der registreret to stolpehuller, der kan indgå i A1003 som indgangs stolper, ligesom der øst herfor er

Udenfor huset er der registreret yderligere to kogestensgruber. Derudover er der undersøgt flere gruber. I to af gruberne er der registreret groft forarbejdet flint, X13 og X14.

Figur 4. Felt 3. A1004 er markeret med grønt og kogestensgruberne er markeret med mørkegråt.

Figur 5. Felt 3. A1004 er markeret med grønt og kogestensgruberne er markeret med mørkegråt.

I Felt 3, se figur 4, er der undersøgt i alt 14 kogestensgruber af vekslende bevaringsgrad. Hvor der kun er bevaret de nederste centimeter af nogle af kogestensgruberne, var andre op til 32 cm dybe. Derudover er der undersøgt en dårlig bevaret hustomt, A1004, se figur 6.

A1004 er en hustomt af typen, 2-skibede huse og skal sandsynligvis dateres til bondestenalderen, 3900-1800 f.Kr. Der er bevaret tre tagbærende stolper, samt en mulig væg-/galvstolpe. Ud fra dette har A1004, sandsynligvis været knap 11 meter lange og ca. 3,4 meter bredt.

Som ved de øvrige hustomter på udgravningen, er der taget jordprøver fra

A1004 til nærmere datering. Der er taget prøver fra de tre tagbærende stolper. Derudover er der indsamlet kogesten fra nogle af de bedst bevarede kogestensgruber, for gennem en termoluminiscensanalyse at give mulighed for en nærmere datering af kogestensgruberne. I denne sammenhæng vil det være interessant at undersøge om kogestensgruberne er samtidige med dele af bebyggelsen på det undersøgte areal.

I felterne undersøgte også enkelte stolpehuller, som ikke umiddelbart kunne knyttes til en bestemt struktur. Dette kan skyldes en generel nedslidning i området.

Topografi

Felt 1 ligger på kanten af et plateau, der skråner let mod øst. Felt 2 og Felt 3 ligger i et jævnt terræn, der skråner ned mod Skægekær Bæk mod øst. Felt 2 ligger på og omkring en mindre pukkel i landskabet, mens Felt 3 ligger på en mindre pukkel ned mod det fugtige engområde ved bækken. Råjorden i Felt 1 bestod hovedsageligt af sand mens den i Felt 3 desuden indeholdt en del grus. Råjorden i Felt 2 bestod hovedsageligt af ler, men der sås også lommer af sand og grus.

Fortidsmindelandskabet

Der er registreret flere gravhøje i området, særligt omkring Felt 1 bl.a. SB-nr. 130301-30, 130301-31, 130301-32, og 130301-33 samt to lokaliteter med flintafslag og ildskørnet flint, SB-nr. 130301-131 og 130301-132. Gravhøjene er alle overpløjede og der er ikke registreret fund fra nogen af gravhøjene. I området mellem de tre felter er der tidligere fundet resterne af en bronzehalsring fra ældre bronzealder (130301 – 136). Der er sandsynligvis tale om et offerfund eller dele heraf. I området blev der 2010 på SIM 35/2010 Balle Nørremark, udgravet flere huse fra ældre bronzealder. P.t. bliver der syd for felterne udgravet flere huse bl.a. fra ældre bronzealder på SIM 33/2010 Balle Nørremark I. Samlet set tegner der sig et billede af, at området har været forholdsvist tæt bebygget i ældre bronzealder. Området har dog også været beboet i jernalderen, da der under prøvegravning tidligere i år ca. 400 meter mod øst på den anden side af Skægkær Bæk blev registreret to jernudvindingsanlæg, daterende til jernalderen (SIM 41/2009 etape 8).

Udgravningsdata

Sagen er journaliseret på Silkeborg Museum som SIM 12/2012 Balle Nørremark III.

Sagsansvarlige for bygherre er Kenneth Holme Poulsen.

Ansvarshavende, på museet som har stået for den indledende korrespondance er Peter Mohr Christensen.

Udgravningen på Balle Nørremark III blev påbegyndt den 28/3 2012 og afsluttet den 6/8 2012.

Udgravningen blev udført af flere omgange.

Den daglige ledelse er foretaget af Maria Fuglsang Thiemke. Desuden har følgende deltaget: Kent Otte Laursen, Kurt Glintborg Overgård og Poul Christian Mikkelsen.

Udgravningens resultater er registrerede løbende, og foreligger efter endt beretningsarbejde til fremvisning på museet ved anmodning. Materialet består af digitale feltplaner med notater, fysiske snittegninger på folie, samt digitale fotos.

Naturvidenskabelige rapporter og listemateriale eksporterede fra M..U.D. (Museernes Udgravnings Data), foreligger desuden i sagsmappen, og/eller i den digitale sagsmappe.

Metode

Entreprenørarbejdet er foretaget af Christians Anlæg & Løgager Entreprenør A/S. Overjord (muld) og råjord, samt overjordsblandet råjord, er holdt separat, således at de to fraktioner i store træk har kunnet genplaceres i korrekt orden, efter vi har gjort vores iagttagelser. Dette skulle sikre en optimal dyrkbarhed, når vi ser bort fra den rent strukturelle skade på området.

Anlægsspor og forstyrrelser er indmålt med differentiell GPS i system 34 Jylland-Fyn, og dette materiale ligger til grund for de her viste oversigtskort. Udvalgte anlæg er efter undersøgelse blevet tegnet i 1:10 og 1:20 i gravebog og på tegnefolie. Undersøgelsen blev foretaget med skovl, spade og skelske. Alle observationer er registrerede i gravebogen.

Fremtidigt arbejde

Med indeværende rapport anses feltarbejdet som afsluttet, og bygherre kan nu foretage det nødvendige jordarbejde indenfor det undersøgte område uden indvending fra museets side. Resultater fra naturvidenskabelige undersøges afventes.